

Geachte gasten,

Friet van Piet is al geruime tijd bezig om op het gebied van MVO stappen te maken. Dit is voor ons te merken aan heel veel kleine zaken, die voor een buitenstaander niet of nauwelijks waarneembaar zijn. Regelmatig doen wij hier melding van via de verschillende social media en onze website.

Uiteraard zijn er ook grotere veranderingen die voor de consument wel waarneembaar zijn, zoals het besluit om te stoppen met de verkoop van rookwaar of het voeren van diverse biologische producten, zoals onze Vlaamse friet of de verse biologische sinaasappelsap.

Natuurlijk is het een vorm van aandacht vragen voor de veranderingen binnen ons bedrijf. De consument laten zien waartoe wij in staat zijn, maar het is ook een manier om mensen te prikkelen om mee te werken aan een betere wereld voor nu en in de toekomst. Wij kunnen het niet alleen, wij moeten samenwerken, bedrijven onderling, maar ook bedrijven samen met consumenten.

Voor ons een enorme uitdaging om in onze directe omgeving sprongen te maken, door samen te werken met basisscholen, sportverenigingen, goede doelen (zoals Groninger Landschap) maar ook branche vreemde bedrijven zijn een hele goede sparringpartner. Uiteindelijk zijn wij continu op zoek naar uitdagingen op de problemen in de wereld aan te pakken.

Steeds opnieuw halen wij inspiratie en informatie uit alle hoeken van de maatschappij. Niet alleen door samen te werken zoals u hierboven al kon lezen, maar ook door voor ons zelf duidelijke richtlijnen op te stellen. Spelregels waar wij als bedrijf aan willen voldoen. Spelregels die er mede aanbijdragen dat wij bij Friet van Piet "duurzamer eten" serveren.

Duurzamer eten

Wil je weten hoe je gezond en tegelijk duurzaam kan eten? De Schijf van Vijf helpt je bij het maken van een gezonde voedselkeuze. Eten volgens de Schijf van Vijf is niet alleen gezond, maar ook ecologisch verantwoord.

Wat is duurzaamheid?

Duurzaamheid is een breed begrip. De een denkt aan dierenwelzijn, de ander aan de natuur of eerlijke handel. Voor ons omvat het de volgende aspecten:

- dierenwelzijn
- milieu
- klimaat
- natuurbehoud
- eerlijke handel (fair trade)

Dierenwelzijn

Dierenwelzijn gaat over het leven dat dieren hebben en hoe ze verzorgd worden. Bij dierenwelzijn gaat het om het lichamelijke én geestelijke welzijn van dieren.

In Nederland zijn regels opgesteld voor de huisvesting, het vervoeren en slachten van dieren. Die regels zijn te vinden in de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. Het belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat dieren geen onnodige pijn lijden en dat hen zorg wordt geboden als dat nodig is.

Hoe herken je een diervriendelijk product?

Hoe een dier is gehouden, is niet te zien aan het vlees of de eieren. Je moet afgaan op de informatie van de verkoper of de verpakking.

Hier volgt een overzicht van keurmerken op het gebied van dierenwelzijn die je op de verpakking kunt vinden:

- scharrelkeurmerken. Bij scharrelproducten hebben de dieren meer ruimte gehad dan gangbaar is. Bij eieren zijn er ook vrije uitloop-eieren.
- Ook het Graskeurmerk, France Limousin, Label Rouge en het Milieukeur wijzen op diervriendelijker producten.

- Biologisch onderscheidt zich door veel aandacht voor dierenwelzijn. Producten zijn te herkennen aan het EKO-keurmerk, het Demeter-keurmerk, het Europese biologische keurmerk of de aanduiding 'biologisch'.
- De Dierenbescherming heeft een sterrenstelsel, onder de naam Beter Leven, ontwikkeld (1,2 of 3 sterren) om op producten aan te geven in hoeverre ze diervriendelijk zijn.

Daarnaast zijn er allerlei (beeld)merken die extra aandacht schenken aan dierenwelzijn, zoals Volwaard kip, Jumbo Bewust, Peter's Farm en 'weidezuivel'. Naast de A-merken worden ook de huismerken van supermarkten stap voor stap diervriendelijker. En op vlees van huismerken staat steeds vaker een 'Beter Leven'-kenmerk.

Vind jij het belangrijk om op dierenwelzijn te letten als je producten koopt in de winkel? Maar weet je niet precies waar alle logo's voor staan?

De [Boodschappenhulp Dierenwelzijn](#) helpt je als je voor het schap staat. **Waarom is het belangrijk dat er aandacht voor is?**

Er zijn verschillende dierenwelzijnsorganisaties in Nederland die vinden dat de welzijnsregelgeving aangescherpt moet worden, zoals de Dierenbescherming, Dier & Recht, Stichting Wakker Dier en de World Society for the Protection of Animals (WSPA).

Als belangrijkste knelpunten geven zij aan:

- te weinig ruimte en geen gelegenheid om naar buiten te gaan
- roostervloeren zonder liggedeelte met stro (kalveren, vleesvarkens, melkkoeien)
- veetransporten langer dan acht uur
- onvoldoende verdoving in slachthuizen
- te weinig of te eenzijdig voer geven

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit ziet erop toe dat bedrijven zoals veehouderijen, boerderijen, fokkerijen, transportbedrijven en

slachterijen zich aan de regels houden. In veel bedrijven wordt meer aan dierenwelzijn gedaan, dan in de wet staat voorgeschreven.

Milieu en klimaat

In totaal ontstaat ongeveer een derde van alle klimaatbelasting door het maken en eten van voedsel. Vergelijken met andere landen legt het consumptiepatroon van Nederlanders een groot beslag op natuurlijke hulpbronnen als fossiele brandstoffen, mineralen en landbouwgrond.

Welke milieuproblemen zijn er?

Eten belast het klimaat, door energiegebruik en de uitstoot van broeikasgassen (CO₂, methaan en lachgas). Voor de productie is bovendien een groot deel van het beschikbare land en water nodig. Het produceren van voedsel brengt onlosmakelijk milieuproblemen met zich mee, zoals mestoverschot en overbevissing.

Klimaatverandering

Het maken en transporteren van voedsel kost energie. Denk bijvoorbeeld aan het verwarmen, koelen en vriezen. Bij het gebruik van brandstof zoals gas, olie of kolen komt namelijk koolstofdioxide vrij (CO₂). Door het gebruik van kunstmest en bij het houden van vee komen ook andere broeikasgassen vrij.

Waterverbruik

Om voedsel te kunnen verbouwen is water nodig. Dat kan regenwater zijn, maar ook vaak irrigatiewater uit de grond of rivieren. En veel ook: ongeveer de helft van ons totale zoetwatergebruik, waardoor het grondwaterpeil zakt. Waterverbruik geeft vooral in droge, warme landen een problemen.

Bestrijdingsmiddelen en mest

In de voedselproductie worden allerlei chemische stoffen gebruikt. Onder andere bestrijdingsmiddelen en (kunst)mest vervuilen de lucht, het water en de bodem. Vooral bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de open lucht

kan een middel onbedoeld schade aanrichten in de natuur. Teveel mest zorgt voor verzuring en vermesting van bodem en water.

Verspilling

Bij de productie van voedsel komt zo'n dertig procent niet in het eindproduct terecht. In een gemiddeld huishouden wordt verder ongeveer veertien procent van het eten weggegooid. Die productie heeft energie gekost en weggegooid voedsel wordt verbrand, gecomposteerd of gestort en draagt zo bij aan de milieuvervuiling.

Smog en geluidsoverlast

Eén op de drie vrachtwagens op de weg vervoert voedsel of hulpmiddelen om voedsel te maken. Vrachtwagens zorgen voor smogvorming en samen met vliegtuigen en in mindere mate boten en treinen dragen ze bij aan het broeikas effect. Voedselproductie zorgt in Nederland voor een vijfde van de smogvorming en een tiende van de geluidsoverlast.

Productieketen

Op het moment dat een product in de winkel ligt, heeft het allerlei productiestadia doorlopen. Die productiestadia zijn de schakels van de voedselproductieketen, kortweg 'voedselketen' genoemd. Bij iedere productiefase wordt een hoeveelheid broeikasgassen uitgestoten. Volgens Nederlands onderzoek is de landbouw voor ongeveer 40% verantwoordelijk voor de broeikasgasuitstoot van voeding. Ook voedseltransport, koelen en bewerken en consumptie speelt een belangrijke rol.

Eten en klimaat

De mate waarin voedsel bijdraagt aan de klimaatverandering, is per product verschillend. Vlees is erg belastend voor het milieu, net als zuivel, dranken en bewerkte producten zoals gebak en snacks.

Hoe kun jij bijdragen?

Je kunt op de klimaatbelasting van je eten letten door te kiezen voor de producten met minder CO₂-uitstoot. De Klimaatweegschaal is daar een hulpmiddel bij. Als je kiest voor voedingsmiddelen met een lagere klimaatbelasting gaat dit vaak hand in hand met een gezonde voeding. Als je eet volgens de Schijf van Vijf, dan levert dat minder belasting op voor het milieu. De Gezondheidsraad bevestigt dit in de '[Richtlijn goede voeding ecologisch belicht](#)'.

In het algemeen geldt: Eet niet te veel. Eet minder dierlijke en meer plantaardige producten. Kies de juiste porties, zodat je geen eten weg hoeft te gooien. Koop en kook op maat, houd rekening met de klimaatbelasting van vlees en kaas, en eet meer graanproducten, peulvruchten, groenten en fruit.

In de tabel Klimaatvriendelijk van Blonk Milieu Advies zie je hoeveel broeikasgassen vrijkomen van diverse eiwitrijke producten.

Keurmerken

Dat een product milieubewust tot stand is gekomen, is niet altijd te zien. De volgende keurmerken geven aan dat aan meer eisen wordt voldaan dan nodig is op grond van de wet:

- het Milieukeur
- het Europees biologisch keurmerk of het woord 'biologisch'
- het EKO-keurmerk
- het keurmerk Demeter

Natuurbehoud

Bij natuurbehoud gaat het om de zorg voor planten en dieren in de omgeving. Met 'natuurlijk' voedsel wordt meestal iets anders bedoeld: namelijk voedsel dat zo min mogelijk bewerkingen heeft ondergaan in de fabriek.

Er zijn verschillende boeren in Nederland die nadrukkelijk rekening houden met natuur en landschap. Bijvoorbeeld door weidevogelbeheer en slootkantenbeheer.

Weidevogelbeheer wil zeggen dat de boer het gras niet maait als de weidevogels aan het broeden zijn. Slootkantbeheer betekent dat de boer niet maait bij de slootkant, zodat in de sloot geen meststoffen terecht komen. Hierdoor kunnen zeldzame planten blijven groeien en kunnen dieren en insecten die daar leven behouden blijven.

Welke problemen zijn er?

Het verbouwen van gewassen en het houden van dieren heeft invloed op natuur en landschap. De belangrijkste problemen daarbij zijn:

- Overbevissing
- Landgebruik en ontbossing
- Eenzijdiger landschap en natuur (verlies biodiversiteit).

Overbevissing

De meeste vis is bestemd voor consumptie, direct of in de vorm van visolie. Als er te veel vis wordt gevangen staat de hoeveelheid vis in zee onder druk. Sommige vissoorten worden in hun voortbestaan bedreigd. Daarom zijn er maatregelen genomen om overbevissing tegen te gaan. Met de [viswijzer](#) en het [MSC keurmerk](#) kun je voor vissen kiezen die niet overbevist zijn.

Landgebruik en ontbossing

De productie van eten neemt heel veel ruimte in beslag. Meer dan de helft van alle grond in Nederland wordt in beslag genomen door akkerbouw, tuinbouw en veeteelt. Voor het produceren van voedsel is bijna 60% van het land nodig. Het meeste land is nodig voor de veeteelt.

Op wereldschaal neemt de vraag naar voedsel toe, en vooral vlees. Om daarin te voorzien, wordt bos gekapt. Daarvoor in de plaats komen bijvoorbeeld akkers met [soja](#) en tapioca (voor veevoer) en plantages met

bananenbomen, koffieplanten of oliepalmen. Vaak is dat bos dat verdwijnt ook nog regenwoud. Daarmee verdwijnt een belangrijke bron van zuurstof en gaan er ook allerlei soorten dieren en planten verloren.

Het keurmerk [Rainforest Alliance](#) geeft aan dat er zorgvuldig met het regenwoud is omgegaan. Voor de [sojateelt](#) en [palmolieteelt](#) zijn afspraken gemaakt om landgebruik ten koste van natuur tegen te gaan. Steeds meer leveranciers houden zich aan deze afspraken.

Eenzijdiger landschap en natuur

Door schaalvergroting en specialisatie in de landbouw en akkerbouw zijn er minder soorten dieren en gewassen dan vroeger. Verder zorgt ook mest (zowel kunstmest als dierlijke mest) voor een eenzijdiger landschap. Meer van deze meststoffen in het milieu, betekent minder variatie in plantensoorten. Aan de andere kant zorgen dieren in de wei voor het behoud van het traditionele agrarische landschap.

Wat kun je doen?

Als consument kun je op verschillende manieren rekening houden met natuur en landschap. Bijvoorbeeld door te eten 'van het seizoen' en uit eigen land. Ook [biologische](#) landbouw draagt bij aan meer variatie. Er worden rassen gebruikt die niet meer zo vaak voorkomen, zoals vergeten groenten (schorseneren, aardpeer).

Waarom kun je zien of iets is geproduceerd met oog voor natuur en landschap?

- het Marine Stewardship Council-keurmerk op vis
- het keurmerk 'Erkend Streekproduct'
- Rainforest Alliance
- Beschermd Oorsprongs Benaming
- de aanduiding 'Biologisch'
- de aanduiding 'Weidezuivel'

Initiatieven als groene soja en [duurzame soja](#) helpen erosie tegen te gaan en de biodiversiteit te behouden.

Eerlijke handel

Eerlijke handel wordt ook wel fair trade genoemd. Eerlijke handel wil zeggen dat er open, eerlijke afspraken worden gemaakt tussen koper en verkoper. Zo krijgt een boer een kostendekkende prijs en toegang tot de Nederlandse markt voor zijn producten. Als een product voldoet aan de criteria van eerlijke handel is er geen slavernij of kinderarbeid aan te pas gekomen.

Eerlijke handel zorgt voor markttoegang, een hogere omzet, een groeiend inkomen en advies en ondersteuning van de producenten. Van producenten wordt verwacht dat ze de extra inkomsten gebruiken om hun organisatie te verbeteren en dat ze verantwoord handelen. De inkomsten komen ook ten goede aan de arbeiders die in dienst zijn, de gemeenschap, het onderwijs, de infrastructuur en het milieu.

Eerlijke handel speelt niet alleen in ontwikkelingslanden, maar ook binnen Europa en zelfs in Nederland. In de Millennium doelen hebben 189 landen, waaronder Nederland, afgesproken dat er in 2015 meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp is voor producenten in ontwikkelingslanden.

Waarom is eerlijke handel belangrijk?

In de praktijk blijkt niet alle handel eerlijk. Het verbod op kinderarbeid en slavernij wordt bijvoorbeeld regelmatig overtreden. Bovendien krijgen boeren in ontwikkelingslanden vaak zo weinig betaald voor hun producten dat ze er niet goed hun gezin van kunnen onderhouden.

Hoe herken je een fair trade product? Aan een keurmerk kun je zien welke producten 'eerlijk' zijn en welke niet.

Voorbeelden van keurmerken:

- [Fairtrade - Max Havelaar](#)
- [Rainforest Alliance](#)

- [UTZ Certified](#)

Bij de wereldwinkels zijn veel eerlijke producten te koop en de meeste supermarkten hebben een assortiment eerlijke producten, zoals koffie en chocolade.

Controle op keurmerken

Er bestaan organisaties die erop toezien dat voedingsmiddelen met een keurmerk dat terecht dragen. Voor eerlijke handel zijn internationaal afspraken gemaakt door de World Fair Trade Organization. Deze federatie gaat ook over non-food-producten die via eerlijke handel op de markt terecht komen. De controle wordt onder ander uitgevoerd door FLO-CERT.

In Nederland controleert Stichting Max Havelaar of marktpartijen voldoen aan de criteria van eerlijke handel. Naast de keurmerken is er ook een aantal andere noemenswaardige initiatieven op het gebied van eerlijke handel, zoals Solidaridad, Fairfood, Initiatief Duurzame Handel en De Coalitie voor Eerlijke Handel.

Met welke producten heeft het te maken?

Er zijn fair trade afspraken voor verschillende productgroepen. Een aantal belangrijke zijn thee, koffie, cacao, honing, sappen, wijn, vers fruit en groente, gedroogd fruit, noten en kruiden. Voor soja, palmolie en andere oliezaden zijn die normen nog in ontwikkeling.

Zijn biologische producten ook fair trade?

Biologische producten zijn in principe wel geproduceerd volgens de fair trade gedachte, maar garanties zijn er niet. De biologische landbouw moet een goede levenskwaliteit verschaffen en bijdragen aan de afname van armoede, dat staat in wereldwijde afspraken over biologische landbouw. Maar het Europese biologisch-keurmerk kan niet garanderen dat geen slechte arbeidsomstandigheden voorkomen bij de teelt van biologische producten in ontwikkelingslanden.

[Meer informatie over fair trade keurmerken en andere keurmerken](#)

Wat kun je zelf doen om duurzamer te eten?

Een paar tips

- Eet minder dierlijke en meer plantaardige producten. Dat zorgt voor minder broeikasgassen en landgebruik.
- Gebruik minder zoete dranken, suiker, snoep, koek en snacks. De productie hiervan is relatief belastend voor het milieu
- Verspil minder voedsel -
- Let op keurmerken op producten. Producten die duurzamer zijn geproduceerd bevatten meestal een logo. Denk aan Milieukeur, biologisch, Fair Trade/Max Havelaar en MSC (duurzaam gevangen vis).